

# Att lära av misstag

Svenska Varvs beslut att lägga ner produktionen av handelsfartyg vid Kockums i Malmö i slutet av 1985 följdes av en industripolitisk felinvestering av sällan skådat slag. Den dåvarande regeringen utformade, med riksdagens godkännande, ett paket av åtgärder som kom att bli en lokaliseringspolitisk satsning lika omfattande som hela det övriga lokaliseringsstödet under några år mot slutet av 1980-talet. Detta skedde mitt under en överhettad konjunktur, i ett storstadsområde och till en region med kanske den bästa lokalisering som är möjlig i Sverige. Saabs Malmöfabrik utgjorde den tunga delen av satsningen och som motprestation skulle 770 varaktiga arbetstillfällen skapas.

Våren 1990 började produktionen i Malmöfabriken. Knappt ett år senare meddelade Saab att fabriken skulle läggas ner, vilket också skedde i juni 1991. Då hade ungefär hälften av den totala investeringen, 750 miljoner, finansierats av staten. Till detta kommer försäljningen av Kockums AB till Saab på ytterst förmånliga villkor samt frisläppande av investeringsfonder på 12,5 miljoner.

Att först ta in pengar i skatt till staten för att därefter låta icke-professionella besluta om industrisatsningar måste redan a priori bedömas som en riskfylld och ineffektiv metod. Att det sedan i efterhand visade sig vara bortkastade pengar är således inte ägnat att förvåna. Vad som däremot förvånar eller snarare inger oro och beklämning är att ansvariga politiker

inte har lärt sin läxa och inte heller vill vidgå minsta fel. Riksdagens revisorer har granskat ärendet och är kritiska på ett antal punkter. Dåvarande industriminister, riksdagsledamoten Thage G Peterson, förklarar sig och den förda politiken i en skrivelse till Riksdagens revisorer. I skrivelsen finns inte en antydning till självprövning eller omprövning. Där finns inte ens ett beklagande att pengarna gick i sjön. I stället avslutas skrivelsen med

”... Det är en uppgift för landets regering att mildra de negativa effekterna av strukturomvandlingar... så snabbt som möjligt hjälpa de arbetslösa till nya jobb och regionerna till industriell förnyelse.

Den socialdemokratiska regeringens insatser i Malmö-regionen i slutet av 80-talet handlade om detta.”

Om det inte handlade om så mycket pengar kunde man nästan tycka att det är lustigt att kalla en storsatsning på bilindustri under slutet av 80-talet, då världens sammanlagda kapacitetsöverskott inom branschen bedömdes till ca 15 procent, för en industriell förnyelse.

Men – nu sitter vi med skulden. En skuld som naturligtvis har gett sitt bidrag till att Sverige kommit att inta en tätposition i Europa vad gäller statskulld; en utgiftsökning som drog sitt strå till det sena 80-talets inflationsbrasa, som i sin tur bäddade för finans- och bankkriser. Ska vi då nöja oss med att politikerna *ville* väl?

Det är orimligt att kräva att politi-

ker ska ha industriell kompetens. Däremot bör vi kräva att de har kompetens att skapa sådana spelregler att ekonomin fungerar. Historiskt sett har det oöverträffade sättet att skapa hållbara industriella kombinationer varit att vinstmedel och upplånade pengar fått förse marknaden med kapital, en marknad, där professionella bedömare tar kalkylerade risker (bortsett från perioder med mycket hög inflation och överhettning som alltid lockat fram perversa ekonomiska beteenden hos alla aktörer; sent 80-tal är ett gott exempel på detta). Med goda spelregler kan kapital och investeringsbeslut släppas till en riskmarknad där professionella riskbedömare kan fatta investeringsbesluten.

Malmö gick in i 1970-talet med en ogynnsam industristruktur och förlore ett antal arbetstillfällen inom bl a teko- och byggnadsmaterialindustrin. Under 80-talets högkonjunktur låg arbetslösheten i regionen på 4 procent att jämföra med riksgenomsnittet på 2,5 procent. I ett par riksdagsmotioner, som nästan är identiska med Petersons skrivelse, hävdar 18 socialdemokratiska riksdagsledamöter att alternativet till Saab-satsningen hade varit att inte lägga ner Kockums AB utan att fortsätta med en förlustbringande produktion av handelsfartyg. Dessa subventioner skulle då räknas in som en vinst för Saab-satsningen! Inget kan vara mera felaktigt. Omvandling är en nödvändig förutsättning för en livskraftig ekonomi och därmed också nödvändig för välstånd och full sysselsättning. I det läge som rådde skulle flertalet arbetslösa efter

hand ha sugits upp på den skånska arbetsmarknaden och bidragit till ett diversifierat och livskraftigt näringsliv. Det bådär inte gott att en majoritet i regering och riksdag inte ens under extrem högkonjunktur vågar avstå från "kraftfulla insatser" för att låta livskraftiga alternativ växa fram.

Det är bortkastat att gråta över spilld mjölk. Men pengarna är kanske inte fullständigt bortkastade om vi – och våra politiker – kan dra lärdom av Malmöskandalen. Riksdagens revisorers granskning handlar om detta. Den pekar på en något ovanlig hantering vid utbetalningarna av bidragen och lånen. Med en normal utbetalningstakt hade tex hela bidraget kunnat återkrävas. Men framförallt visar granskningen på ett mycket bristfälligt beslutsunderlag rörande konsekvenserna av denna satsning.

Till hösten kan vi ha en ny "handlingskraftig" industriminister. Det är då oerhört viktigt att riksdagen och regeringen följer revisorernas rekommendation att strama upp hanteringen av lokaliseringsbidrag och visar stor återhållsamhet med tillfälliga krispaket. På så sätt – genom att minimera riskerna för nya felinvesteringar – kan något gott till slut komma ut av Malmö-satsningen.

AGNETA KRUSE